

بنام خداوند مهربانی ها

«آموزش چندپایه فرصت یادگیری برای همه»

**اگر معلّم دو چیز را به دانش آموزان یاد بدهد،
آنها بقیّه موارد را خودشان پیدا خواهند کرد:**

۲- من می توانم

۱- من هستم

بهترین معلّم ها کسانی هستند که خودشان تا پایان عمر دانش آموز باشند.

جمله ای که معلّم پای برگه دانش آموز می نویسد ارزشش چند برابر نمره ای است که دانش آموز می گیرد.

مردم پول خود را به دیگران امانت می دهند مردم خانه ی خود را به دیگری

امانت می دهند مردم ماشین خود را به دیگران امانت می دهند، ولی

مردم فرزند خود را فقط به معلّم امانت می دهند.

معلّمی

هنر نشانه گذاری بر دل دانش آموز است.

معلّمی

ترسیم نقشه های ذهنی آینده سازان جامعه است.

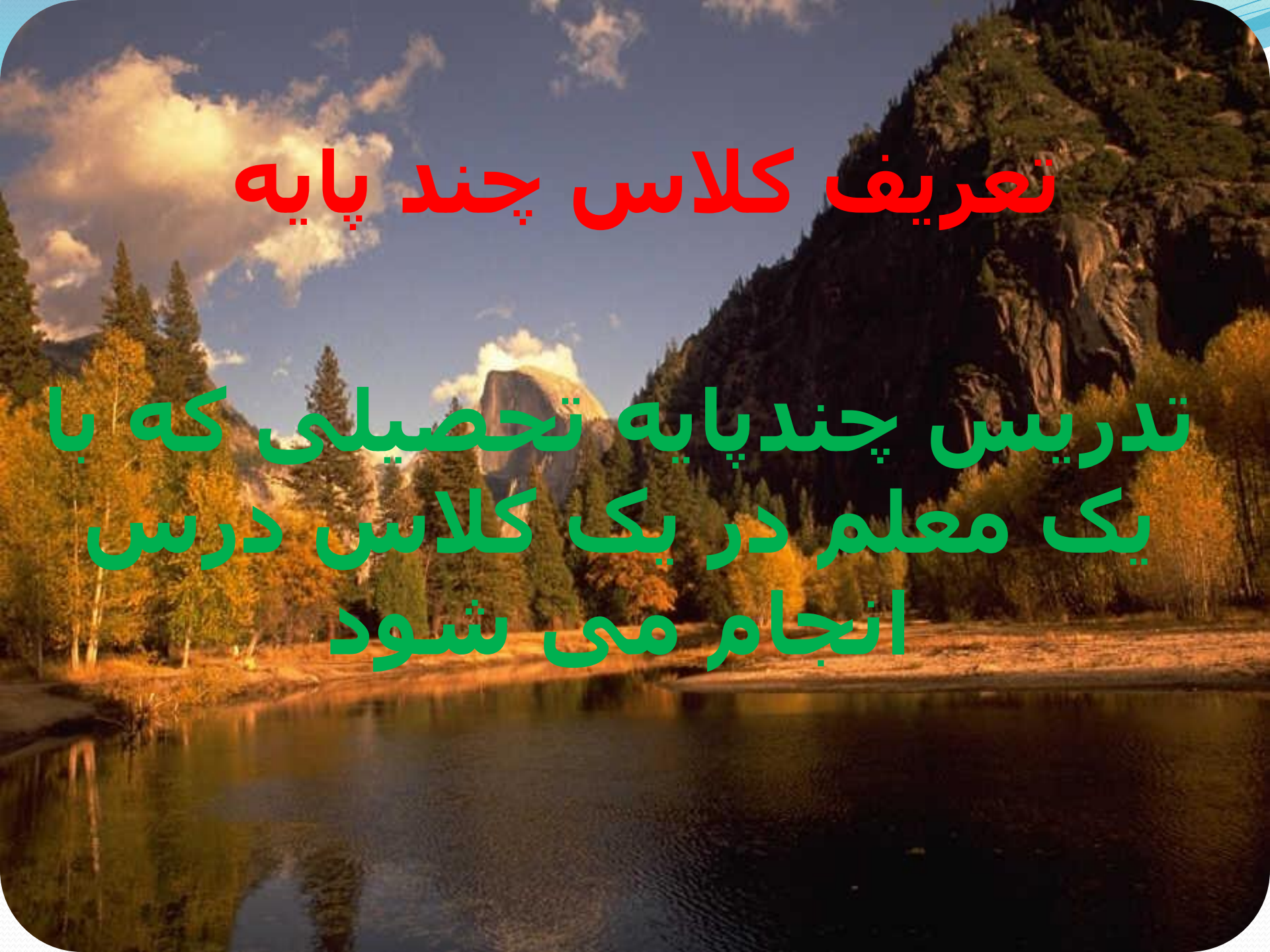
معلّمی

یعنی خاطرات خوب، از یادگرفتن، یاددادن و زندگی کردن در مدرسه .

معلّمی

یعنی پیمودن فاصله ی بین درد و عشق است که از مسیر دانایی می گذرد.

«آموزش چندپایه فرصت
یادگیری برای همه»

A scenic landscape featuring a calm river in the foreground, reflecting the surrounding environment. The river is bordered by a dense forest of trees with autumn-colored foliage. In the background, majestic mountains rise, with a prominent, rounded peak visible through the trees. The sky is filled with soft, white clouds, and the overall lighting suggests a peaceful, late afternoon or early morning setting.

تعریف کلاس چند پایه

تدریس چندپایه تحصیلی که با
یک معلم در یک کلاس درس
انجام می شود

آموزش و پرورش یک حق عمومی است و هر کودکی حق دارد که از آموزش بهره مند گردد. لذا ایجاد کلاس های چندپایه فرصت یادگیری برای بسیاری از کودکان مناطق روستایی و عشایری را فراهم می سازد. توسعه مدارس با کلاس های چندپایه بنابه دلایلی همچون کاهش جمعیت دانش آموزی، موقعیت جغرافیایی و ... اجتناب ناپذیر است. کلاس های چندپایه بعنوان ابزاری جهت خدمت به انسان های محروم و مراکزی جهت ایجاد آگاهی اجتماعی، پیشرفت اقتصادی و ... به شمار می آید.

تدریس کلاس های چندپایه یکی از روش های آموزشی است که می تواند نیازهایی بسیاری از واجب التعلیم را در مناطق محروم تامین نماید.

نگاههای مختلفی به کلاس های درسی چندپایه وجود دارد. برخی این کلاس ها را جزو **معضلات آموزشی** می دانند. برخی دیگر وجود این کلاس ها را به مثابه **فرصتی برای یک عمل آموزشی و پرورشی بهینه** به شمار می آورند.

- بررسی ها و تحقیقات انجام گرفته نشان می دهد که میان دانش آموزان کلاس های چندپایه و دانش آموزان کلاس های تک پایه از حیث توانایی شناختی تفاوت معنی داری وجود ندارد.

- افزون بر این دانش آموزان کلاس های چندپایه نسبت به دانش آموزان کلاس های تک پایه از نظر رشد اجتماعی، سازگاری محیطی، بیان عواطف، روحیه همکاری، بهداشت روانی، پختگی رفتار و ... برتری نشان می دهند.

- تدریس در کلاس های درس چندپایه و دانش آموزی در این کلاس ها، تجارب فراوانی به بار می آورد. تجارب برآمده از کلاس های درس چندپایه برای معلمان، افزایش توانایی حرفه ای و دلبستگی به دانش آموزان است.

الف (ایران:

باندکی مطالعه در سابقه تعلیم و تربیت می توان دریافت ، قدمت وجود کلاسهای چند

پایه به قدمت آغار تعلیم و تربیت گروهی می رسد،

زیرا که تا قبل از ایجاد تغییرات کمی و کیفی در آموزش و پرورش به شیوه جدید »

تعلیم و تربیت کلاسیک و برنامه ریزی شده با قالب امروزی « ، آموزش و پرورش

متناسب با نیازها و ارزشهای رایج در هر زمان و تحت تأثیر وسیطره حکومتها، نظام

ها ، جوامع ، فرقه ها و حتی خانواده ها به طرق مختلف جریان داشته است.

« عیسی صدیق » در کتاب تاریخ فرهنگ ایران قدمت آموزش چند

پایه ای را در محدوده سالهای ۲۵۰ تا ۲۵۶ هجری شمسی می داند .

او به مکتب به عنوان یکی از مؤسسات تربیتی قدیم اشاره کرده ومی

نویسد:

مکتب مؤسسه ای بود که برای تعلیم قرائت قرآن و آموختن سواد

ومقدمات به وجود آمد. مکاتب معمولاً در مساجد یا خانه معلم

یا درسر گذر ودکان یا در مدارس جای داشت .

● در مکتب روش تعلیم و تربیت انفرادی بود. معلم ابتدا به شاگردان

بزرگتر درس می داد سپس آنها را به عنوان خلیفه به آموختن

کودکان دیگر وامی داشت پس از گسترش تعلیم و تربیت

به شیوه امروزی ، مکتب جزء مدارس غیر رسمی محسوب شد

و با تأسیس دبستان از تعداد مکاتب کاسته شد تا آنجا که

در آمار رسمی سال ۱۳۵۵ ذکری از این مؤسسات به میان نیامد.

بیشترین آمار در سیستان و بلوچستان با ۳۸۹۹ کلاس درس چند پایه میباشد.

در تهران ۴۱۰ کلاس چند پایه وجود دارد.

در مازندران تقریباً ۱۱۷۶ کلاس درس چند پایه داریم.

تعداد کلاسهای چند پایه کشور ۵۱۰۰۰ کلاس درس می باشد که

مازندران ۲/۳۳ درصد کلاس ها را به خود اختصاص داده است

استاندارد جهانی مدت آموزش به طور متوسط ۳۱۱ دقیقه در روز می باشد

که در مدارس ایران ۲۴۰ دقیقه می باشد.

نکاتی چند در مورد کلاس چند پایه

ضروری است که مدرسه ی (چند پایه) یا کوچک را خاص ببینیم. یعنی معلمی با توانایی خاص، وجود برنامه های خاص، محتوایی با ویژگی های کلاس چند پایه، فضای آموزشی متناسب با تنوع دانش آموزان در یک کلاس و ... باید برنامه ای را به اجرا در آورد که با شرایط این کلاس و دانش آموزانی سازگار است.

به دلیل فرصت کمی که در این کلاس وجود دارد باید محیطی را طراحی نمود که بتوان روش های دانش آموز محوری مانند؛ حل مساله، مکاشفه ای، داستان گویی، گردش علمی، ایفای نقش، بازی های تربیتی (آموزشی) همیاری، بارش مغزی و دیگر روشها را در آن به اجرا در آورد.

در کلاس چند پایه، ضروری است روی هر دیوار تابلویی باشد تا در زمان مورد نیاز دانش آموزان پایه های دیگر از آن استفاده کنند.

آن چه اجرای این روش را در حال حاضر مشکل می کند، حجم کار در کلاس هایی با ترکیب 4 و 5 و 6 پایه ای هستند.

زیرا فعال نگه داشتن همه فراگیران را تا نوبت تدریس آن پایه دشوار می کند.

● فعالیت های یادگیری

- مجموعه فعالیت های منظم و مرتب یک درس و انواع فعالیت هایی که معلم برای انجام در کلاس انتخاب می کند ارتباط مسقیم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی دارد. برای آن که معلم در انتخاب یا تدوین فعالیت های یادگیری موثر تر عمل کرده و آن ها را به گونه ای اثربخش عرضه کند نیاز به در نظر آوری ۳ دسته کار عمده دارد:

- تهیه چارچوب درس

۱- پیش از آغاز درس، معلم باید چارچوبی برای آموزش تنظیم کند، این کار به دانش آموز کمک می کند تا با شیوه ارائه درس آشنا شوند. در این زمینه، پژوهش های انجام یافته در باره ی تدریس شش رفتار خاص را برای معلم معین کرده اند:

۱/۱) سازماندهی پیشاپیش مواد یادگیری

۲/۱) تعیین روندی روشن برای انجام کار در کلاس

۳/۱) صحبت با یادگیرندگان در باره آنچه باید یاد بگیرند و بحث با آنان در باره روش های مناسب برای یادگیری محتوای دانش و مهارتی

۴/۱) انجام آزمون در آغاز درس و ارائه توضیحات روشن کننده و بحث در باره هدف درس

۵/۱) ارائه تصویر کلی از درس (ارائه تصویر کلی از درس در کلاس های چندپایه نهایت فعالیت های یادگیری پایه بالاتر را نشان می دهد.)

۶/۱) ارتباط دادن پیش دانسته ها یا پیش آموخته های دانش آموزان با پس آموخته ها

(۲) تنظیم ارتباطات بین معلم و دانش آموز

متخصصان آموزش و پرورش و پژوهشگران حوزه روان شناسی تربیتی بر این باورند که تعامل میان معلم و دانش آموزان در دو مرحله اصلی شکل می گیرد:

مرحله اول: معلم در این مرحله مهارت یا مفهوم مورد نظر برای یادگیری را به صورت عینی و از طریق ارائه نمونه های عملی و مثال ها از محتوای کتاب درسی عرضه می کند.

مرحله دوم: معلم در این مرحله دانش آموزان را به بازخوانی ترغیب میکند. او این کار را برای اطمینان از میزان درک و فهم دانش آموزان انجام می دهد.

۳) مراقبت از دانش آموزان برای دست یابی به یادگیری

مراقبت از دانش آموزان برای دست یابی به یادگیری یاری به آنان برای کسب دانش، مهارت و نگرش مورد انتظار است. «مراقبت» را بعضی با «پایش» مترادف دانسته اند. در واقع در کلاس درس یکی از کارهای معلمان «پایش» است. معنای دقیق «پایش» را می توان در شعر معروف «مادر» لمس کرد:

يك حرف و دو حرف نهاد بر زبانم

تا شیوه گفتن آموخت

دستم بگرفت و پا به پا برد مرا

تا شیوه راه رفتن آموخت

«پایش» از سوی معلم، مسئولیت در برابر یادگیری را برای دانش آموزان به ارمغان می آورد. در مدت «پایش» معلم باید اقدامات زیر را انجام دهد:

- آماده سازی یادگیرندگان برای کار کلاسی و نظارت بر کارها
- حفظ موقعیت مثبت خود در ارائه بازخورد و کمک اختصاصی
- تدارک بازخورد برای فعالیت های یادگیری دانشی، مهارتی و اصلاح نگرش و تقویت آن ها.

● اشاره های کلیدی برای معلمان چندیایه

۱- به کارگیری راهبردهای تدریس باید همراه با انعطاف پذیری باشد. در برخی مواقع نیاز است برای اثرگذاری

بیشتر راهبردهای تدریس با توجه به نوع محتوا و نیازمندی دانش آموزان مورد بازنگری قرار گیرد.

۲- فضای یادگیری باید به گونه ای طراحی شود که پیشرفت مداوم را برای یادگیرندگان زمینه ساز کند.

۳- برای سازگار شدن دانش آموزان با مدرسه، لازم است ارتباط نزدیکی بین خانه و مدرسه به وجود آید.

۴- در کنار فعالیت های مربوط به ایجاد انگیزه در دانش آموزان شایسته است تلاش گردد مهارت ها و عادت ویژه

گوش دادن، سخن گفتن و یادگیری در آنان پرورش یابد. فعالیت های مبتنی بر بازی و فعالیت های مبتنی بر

گروه همتایان می تواند راهی برای ایجاد آمادگی بیشتر در دانش آموزان برای حضور در مدرسه باشد.

۵- دانش آموزان در کنار فراگیری نوشتن، خواندن و حساب کردن، باید در انواعی از فعالیت های خلاقانه، فرهنگی و فعالیت های بدنی درگیر شوند. با این همه، نباید فعالیت هایی که اشاره شد بسیار سخت گیرانه باشد. دانش آموزان باید در انجام فعالیت احساس راحتی کرده و آن ها را با سرعت و توانایی خود را انجام دهند.

۶- از دانش آموزان بزرگتر باید درخواست کرد تا به دانش آموزان کم سن و سال یاری کنند. از دانش آموزان بزرگسال ارشد می توان برای تدریس به دانش آموزان پایه های پایین تر استفاده کرد. کودکان پایه های پایین تر می توانند با یاری دانش آموزان پایه های بالاتر به تمرین و فعالیت های بدنی، حفظ کردن اشعار، خواندن متون و ... بپردازند.

۷- گروه بندی بر پایه توانمندی را به عنوان یک راهکار در نظر بگیرید. قرار دادن یک دانش آموز قوی، متوسط و دانش آموز ضعیف، فرصت مناسبی برای تدریس دوسویه و انجام تدریس جبرانی فراهم می کند. وقتی دانش آموز ارشد به دانش آموز کم سن و سال تدریس می کند به او یاری می کند که بهتر بیاموزد، و دانش آموز کم سن و سال به دانش آموز ارشد یاری می کند آموخته هایش را عرضه کند.

۸- گاهی فعالیت یکسانی را برای همه دانش آموزان کلاس ارائه دهید. شمار زیادی از فعالیت ها را می توان طراحی کرد که دانش آموزان پایه های اول تا پنجم در انجام دادن آن ها شرکت کنند. برای مثال ، فعالیت های مربوط به تربیت بدنی، فعالیت های مربوط به تعلیمات مدنی، فعالیت های مربوط به خواندن و ... حتی تدریس برخی از مفاهیم ریاضیات برای کل کلاس امکان پذیر است.

گروه بندی دانش آموزان در کلاس درس

در کلاس های درس چندپایه، تقسیم دانش آموزان به گروه های کاری، یکی از راهبردهای اثربخش است. انواع گروه بندی دانش آموزان در زیر آمده است:

الف) گروه بندی بر پایه توانایی مشابه

در این نوع گروه بندی، دانش آموزان در قالب گروه های قوی، متوسط و ضعیف سازماندهی می شوند. یکی از مزایای این نوع گروه بندی، ایجاد فرصت برای دانش آموزان به منظور کار با همتایان خود است. این گروه بندی برای موضوعاتی چون، ریاضیات، زبان (خواندن و نوشتن) و تربیت بدنی مناسب است.

(ب) گروه بندی کودکان براساس توانایی های متفاوت

این نوع گروه بندی بر مبنای توانایی های مختلف دانش آموزان شکل می گیرد. گروه بندی کودکان براساس توانایی های مختلف برای انجام «کارهای مشارکتی و انجام واحدهای کار» مناسب است.

(پ) گروه بندی سنی

گروه بندی بر پایه ی سن تقویمی دانش آموزان انجام می گیرد. این نوع گروه بندی بر مبنای این فرض شکل گرفته است که وقتی دانش آموزان با افراد هم سن و سال خود کار می کنند پیشرفت بیشتری به دست می آورند.

(ت) گروه بندی کودکان براساس سن های متفاوت

این نوع گروه بندی برای انجام کارهای گروهی، هنری و انجام فعالیت های یادگیری مناسب است.

(ث) گروه بندی داوطلبانه

در این نوع گروه بندی، دانش آموزان می توانند هم گروهی های خود را انتخاب کنند. این نوع گروه بندی به دوستان و یا خواهران و برادرانی که در کلاس های چندپایه حضور دارند امکان همکاری و مشارکت می دهد.

(ج) گروه بندی تصادفی

**این نوع گروه بندی با استفاده از اعداد، نام رنگ ها،
فصل ها و ... فرصت همکاری و هم اندیشی کلیه دانش
آموزان را با هم فراهم می کند.**

فنون تدریس، روش هایی هستند که معلمان از آن ها در انجام فعالیت های یاددهی- یادگیری استفاده می کنند. برای مثال، معلم می تواند از «روش سخنرانی» برای ارائه مورد جدید و از «پرسش و پاسخ» به منظور جمع آوری بازخورد بهره بگیرد.

به هر حال، باید توجه داشت که هیچ روش میان بر یا ایده آلی برای تدریس وجود ندارد. روش های تدریس مختلف یا راهبردهای گوناگون دارای میزان معینی اثرگذاری برای یادگیری دانش آموزان است. معلم متبحر، راهبردهای متفاوتی را به هم می آمیزد تا نیازهای آموزشی دانش آموزان را برآورده سازد. باید به یاد داشت: «معلم متبحر پرورش می یابد، مادرزاد متبحر نمی شود.»

فن تعامل

الف) تعامل بین معلم و دانش آموز (تعامل یک به یک)

این تکنیک می طلبد دانش آموزان به صورت زوجی سازماندهی گردند. هر زوج به ایفای نقش می پردازند. یکی از دانش آموزان نقش معلم و دیگری نقش یادگیرنده را ایفا می کند. معلم، سوال می پرسد، ارائه تکلیف کرده یا دستورالعملی صادر می کند، یادگیرنده باید به سوال پاسخ داده یا از دستورالعمل پیروی کند؛ سپس، نقش ها تعویض می شود و دانش آموزی که نقش معلم را ایفا می کند، نقش یادگیرنده را ایفا می کند و دانش آموزی که نقش یادگیرنده را ایفا می کرد، نقش معلم را ایفا می کند. این فن در کلاس های چندپایه کاربرد فراوان دارد.

(ب) تدریس همتا (تدریس همشاگردی)

هدف از کاربرد فن تدریس همتا، استفاده از دانش آموز قوی تر برای اعضای ضعیف گروه است. وقتی دانش آموزان به تدریس بپردازند، به یادگیرندگانی برتر تبدیل می شوند. احترام متقابل، اجتماعی شدن و درک و فهم از طریق فعالیت های همیاری و همکاری افزایش می یابد. دانش آموزان از اینکه بتوانند مطلبی یا مهارتی را آموزش دهند احساس غرور می کنند. دانش آموزان پایه های بالاتر در کلاس می توانند به دانش آموزان پایه های پایین تر تدریس نمایند و بدینوسیله خود نیز بر مطالب درسی مسلط گردند.

(پ) یادگیری تیمی

در یادگیری تیمی، دانش آموزان به گروه های مختلفی تقسیم می شوند. پس از آن که گروه های دانش آموزی شکل گرفت، معلم از گروه ها می خواهد برای خود مسئول و منشی انتخاب کنند. مسئول به هدایت گروه می پردازد؛ و منشی گروه، سوال را می نویسد و نظرات اعضای گروه را ثبت کند، همچنین می تواند به جمع بندی نظرات هم پردازد.

وقتی دانش آموزان به یادگیری تیمی می پردازند، معلم باید در میان گروه ها قدم بزند و به صورت خاص به هر یک از گروه ها کمک کند. ایجاد رقابت بین گروه های همیار می تواند تحریک کننده باشد و در میان آنان ایجاد دوستی کند.

رویکردهای تدریس در آموزش کلاس های چندپایه

شیوه آموزش در کلاس های چندپایه ممکن است به یکی از روش های زیر اجرا شود:

- ۱- تدریس یک یا چند ماده درسی به صورت جداگانه به ۲ پایه یا بیشتر در یک جلسه (رویکرد محوری - گروهی)**
- ۲- تدریس یک ماده درسی براساس موضوع مشابه به تمام پایه ها به طور همزمان در یک جلسه (رویکرد مفهومی - گروهی)**
- ۳- تدریس به چند پایه با ماده درسی و موضوع مشترک و چند پایه با ماده های درسی متفاوت در یک جلسه (رویکرد مختلط)**

روشهای آموزش در کلاس چندپایه

روش محوری

روش گروهی

روش ترکیبی

روش نوین تدریس با رویکرد «تلفیقی»

رویکرد محوری گروهی

این شیوه به این دلیل محوری نامیده می شود که معلم، محور تدریس خود را در یک جلسه ۴۵ دقیقه ای با توجه به پایه های موجود و با اختصاص وقت مناسب برای هر پایه ی محور، به تدریس می پردازد. در هنگام فعالیت پایه ی محور، پایه های دیگر با نظارت غیرمستقیم معلم، به فعالیت های فرعی می پردازد. در این روش، گاهی از دانش آموزان مستعد پایه های بالاتر در جهت نظارت بر گروه «خود آموخت» استفاده می شود که معمولاً به این دانش آموز «معلم یار» گفته می شود.

روش محوری:

در این روش معلم بر اساس محتوای هرپایه از قبل برنامه ریزی می کند

در این شیوه در هر جلسه آموزشی حداکثر سه پایه ی تحصیلی محور تدریس قرار می گیرد

معلم در آغاز تدریس تعیین می کند که در زمان تدریس محور یک هرکدام از پایه ها چه بکنند.

**معلم در حین تدریس گاهی به محور 1 و 2
سر می زند اگر سوالی داشتند پرسند**

**زمان سرکشی نباید به گونه ای باشد که
پایه اول در حین تدریس معطل بماند.**

**زمان 15 دقیقه برای هر محور و در باقی
مانده وقت کلاس 5 دقیقه پایانی که به محور
فرعی اختصاص دارد کار آن ها را بررسی
می کند.**

آن چه اجرای این روش را در حال حاضر مشکل می کند، حجم
کار در کلاس هایی با ترکیب 4 و 5 پایه ای هستند. زیرا فعال
نگه داشتن همه فراگیران را تا نوبت تدریس آن پایه دشوار می
کند

نمونه برنامه هفتگی پنج پایه به شیوه ی محوری ،گروهی ویا ترکیبی (محوری .گروهی)

ایام هفته	پایه	۱	وضع	زمان	۲	وضع	زمان	۳	وضع	زمان	۴	وضع	زمان
شنبه	اول	قرآن	گ		فارسی	م 1	15	هنر	ف	5	علوم	م 1	15
	دوم	قرآن	گ		ریاضی	م 2	10	فارسی	م 1	15	هدیه	م 2	10
	سوم	فارسی	م 1	10	هنر	م 3	15	ورزش	آزاد	-	قرآن	گ	5
	چهارم	فارسی	م 2	15	بنویسیم	ف	5	ریاضی	م 2	15	علوم	م 3	15
	پنجم	علوم	م 3	20		خ	5	فارسی	م 3	15	قرآن	گ	5
یکشنبه	اول	فارسی	م 1	10	بنویسیم	ف	5	ریاضی	م 1	15	ورزش	آزاد	-
	دوم	هنر	ف	5	ریاضی	م 1	15	فارسی	م 2	15	علوم	م 1	15
	سوم	ریاضی	م 2	15	هنر	ف	5	علوم	م 3	15	فارسی	م 2	15
	چهارم	هنر	ف	5	ریاضی	م 2	15	فارسی	ف	5	تاریخ	م 3	15
	پنجم	تاریخ	م 3	15	ریاضی	م 3	15	بنویسیم	خ 5	-	هنر	ف	5

رویکرد مفهومی - گروهی (موضوع مشترک)

در این روش معلم یک ماده درسی را با تلفیق و ادغام مشابهاً و مشترکات درسی، به تناسب اطلاعات و اندوخته های قبلی دانش آموزان شروع و پس از ارائه مشترکات و کلیات، مسائل فرعی و اختصاصی هر پایه را جداگانه تدریس می کند.

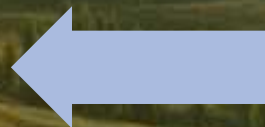
مثلاً برای تمام پایه ها آموزش جمع در درس ریاضی باشد برای کلاس اول جمع اعداد یک رقمی، برای کلاس دوم جمع اعداد دو رقمی، برای کلاس سوم جمع اعداد سه رقمی و کلاس های چهارم و پنجم جمع اعداد کسری؛ در این حالت بهتر است ابتدا به کلاس های پایین تر تدریس کرد تا یادآوری برای کلاس های بالاتر باشد.

همچنین در این روش استفاده موثری از وسایل آزمایشگاهی و رسانه های آموزشی صورت می گیرد. و دانش آموزان ضعیف کلاس های بالاتر می توانند از برنامه درسی کلاس های پایین تر استفاده کنند و دانش آموزان مستعد کلاس های پایین تر می توانند از برنامه ی درسی کلاس های بالاتر استفاده کنند و مراحل تدریس در حقیقت یک نوع ارزشیابی و آمادگی برای پایه های بالاتر است.

روش گروهی

در این شیوه تدریس، ماده ی درسی و موضوع در همه پایه ها واحد است. در یک جلسه درسی، معلم برای آموزش پایه ها در کلاس از یک ماده درسی استفاده می کند.

روشن
گروهی

الف) یک ماده درس
واحد (با هدف مشترک)

ب) یک ماده درس واحد
(بدون هدف مشترک)

الف) برای همه پایه ها در کلاس، یک ماده ی درسی واحد (مثلاً قرآن، دینی، هنر، ورزش و ...) انتخاب می شود تا در یک جلسه با هم تدریس شود.

ب) یک ماده درسی واحد ، مثلاً علوم یا ریاضی و یا و در همه ی پایه ها تدریس می شود. اما هدف مشترکی ندارند و همزمان هم تدریس صورت نمی گیرد. بلکه مانند شیوه محوری هر موضوع برای هر پایه در یک جلسه به ترتیب نوبت و مستقل از یکدیگر تدریس می شود. با این تفاوت که فقط، همه پایه ها در یک جلسه یک کلاس درس مثلاً ریاضی دارند.

روش ترکیبی

در این شیوه، معلم در یک جلسه از آموزش، هر دو شیوه **محوری** و **گروهی** را بکار می برد.

یعنی بعضی از پایه ها را در کلاس با شیوه محوری آموزش می دهد و در بعضی از پایه ها شیوه گروهی را استفاده می کند.

روش نوین تدریس با رویکرد (تلفیقی)

تلفیق در این جا به معنی، در هم آمیختن موضوعات درسی یا همان حوزه های محتوایی است .

برنامه تلفیقی شرایط لازم را برای فراهم ساختن زمینه های یادگیری عمیق و مادام العمر دانش آموزان آماده می کند.

در رویکرد تلفیقی، ترکیبی از موضوعات درسی وجود دارد، نه یک موضوع خاص برای هر جلسه آموزشی در یک پایه.

عاقلاً نه عمل کردن در کلاس چند پایه این است
که، هر جا فرصتی مناسب پیش آمد و می توانیم
ارتباط محتوایی، برای مواد درسی مختلف در
چند پایه بر قرار کنیم، باید اقدام نماییم.

معلم در یک جلسه ی آموزشی ، از برنامه ی جدول زمانی
هفتگی خود ، موضوع و یا هدف مشترک در چند ماده ی
درسی را همزمان در یک یا چند پایه تعیین می کند و
آموزش می دهد .

فواید روش تلفیقی

جبران کمبود زمان

فعالیت همزمان همه فراگیران

استفاده از ابزار و وسایل برای تمام پایه ها

نمونه هایی از طرح و برنامه های تلفیقی بین محتوای درس های چند پایه

روزهای هفته	پایه	ماده درسی (علوم)	ارتباط بین محتوای چند پایه
مثال: یک جلسه از روز شنبه	اول	گیاهان	قسمت های مختلف گیاه
	دوم	گیاهان	کار گل، میوه، دانه و ریشه
	سوم	گوناگونی گیاهان	مقایسه و دسته بندی
	چهارم	غذا سازی گیاه	کار قسمت های مختلف در غذا سازی
	پنجم	خاک، جانداران ساده	اثر خاک در رشد گیاه، رابطه موع خاک و رشد گیاه

فعالیت (تلفیقی در یک درس)

نمونه هایی از درسهایی را که محتوای
مشترک دارند و می توان به صورت تلفیقی
کار کرد را در دروس بیابید

علوم جانوران – ریاضی خط ها – محیط و
مساحت ها در پایه های بالاتر – ریاضی تقارن –
اعداد در ریاضی و ...

فعالیت (تلفیقی در چند درس)

روزهای هفته	پایه	ماده درسی	ارتباط بین محتوای پایه ها (تلفیق محتوای چند پایه)
مثال: یک جلسه از روز سه شنبه	اول	بنویسیم (نوشتن نشانه ها)	*به کمک نقشه کپی شده ی ایران، به نام استان ها توجه کنند، حروف خوانده شده را که در نام استان آمده است در خانه ی هر استان بنویسید.
	دوم	بنویسیم {ترتیب الفبای فارسی}	*نام استان ها را از روی نقشه ی ایران، به ترتیب حروف الفبا بنویسند. آنها را دسته بندی کنند
	سوم	اجتماعی (نقشه ی استان ها)	*از روی نقشه ی تقسیمات کشوری، روی مقوا حدود آن را پر رنگ کنند. نام استان و مرکز را مشخص نمایند و پازلی درست کنند و به کمک پازل معلوم نمایند که در چند استان مرکز همان استان است.
	چهارم		
	پنجم	هنر (کاردستی، مدل سازی)	*ابتدا نقشه ی ایران را روی مقوا بچسبانند. سپس دور مقوا را ببرند. روی هر استان را با کاغذهای رنگی یا پارچه بپوشانند حدود آن را ببرند. تا پازلی از استان ها درست کنند.
		جغرافیا (تقسیمات کشوری)	*روی نقشه ی کپی شده حدود استان ها را مشخص نمایند. به کمک پازل کوچکترین و بزرگترین استان ها را معلوم کنند. مرکز استان ها را روی پازل بنویسند.

روزهای هفته	پایه	ماده درسی	ارتباط بین محتوای پایه ها (تلفیق محتوای چند پایه)
مثال: یک جلسه از روز شنبه	اول	بخوانیم(ببین و بگو)	*به کم تعدادی تصاویر مرتبط به هم،داستان مراحل رشد گیاه را از کاشت دانه تا پایان بگویند.
	دوم	علوم تجربی { مراحل رشد}	*به کمک تعدادی تصاویر مرتبط به هم، هم،داستان مراحل رشد گیاه را از کاشت دانه تا پایان بگویند.(دانه چگونه رشد میکند؟)
	سوم	هنر (کاردستی ،مدل سازی)	*هرمرحله از رشد گیاه را از کاشت دانه، تا گل و میوه دادن به کمک نقاشی و مدل سازی با گل رس و یا خمیر بازی نشان دهند.
	چهارم	بنویسیم (انشاء	*سرگذشت یک دانه را از کاشت تا رویدن گیاه جدید ، و

فعالیت (تلفیقی در چند درس)

روزهای هفته	پایه	موضوع درسی (محور اصلی)	درس هایی که با محور اصلی تلفیق شدند و هدف مشترکی با آن دارند.
مثال: یک جلسه از روز شنبه	سوم	علوم تجربی ((انرژی)) مصرف انرژی و صرفه جویی آن	تلفیق محور با "بخوانیم"
تلفیق محور با "هنر"	یک نقاشی به دلخواه رسم کنند که در آن نشان می دهد، افراد در مصرف انرژی ها صرفه جویی میکنند.	تلفیق محور با "قرآن"	به کمک پیام قرآنی، نظر دین اسلام را درباره ی صرفه جویی در زندگی روزمره درک کنند.

چند نکته مورد توجه

جدول تقویم زمانی در شش پایه ابتدایی با برنامه تلفیقی همخوانی ندارد.

تهیه و طراحی برنامه تلفیقی در آغاز کار، دشوار به نظر می آید. و به زمان طولانی نیاز دارد

انعطاف پذیری در محتوای کتاب درسی لازم و ضروری است.

گاهی تلفیق توسط بعضی ها به عنوان یک **هدف** دیده می شود.

عدم پذیرش اولیاو دیگران .

باید، در شناخت موضوع های کتاب درسی در یک یا همه پایه ها تسلط کافی داشته باشید.

در آغاز کار تلفیق را محدود به دو درس در یک و همچنین دو پایه کنید. به طور نمونه: زبان آموزی و هنر – علوم تجربی و زبان آموزی – علوم تجربی و هنر – ریاضی و تربیت بدنی و.... .

از نمونه طرح و برنامه های تلفیقی دیگر معلمان چند پایه، در کلاس خود استفاده کنید.

اهداف کتاب های درسی و ارتباط آنها را بشناسید.

چندپایه با توجه به نام خودش، چندین برنامه خاص، چندین روش متنوع را طلب می کند.

نکات مورد توجه معلم در انتخاب روش تدریس در کلاس چند پایه

۱- مناسب بودن روش تدریس با محتوای کتاب (روش، برای رسیدن با اهداف درس است)

۲- توانایی و تسلط معلم در اجرای عملی مراحل روش تدریس.

۳- شرایط و موقعیت کلاس (دانش آموزان، امکانات، توانایی فراگیران و ...)

گاهی با دانش آموزانی بر می خوریم که در کلاس چندپایه
ضعف آموزشی دارند. با توجه به وقت کم، چگونه به رفع
اشکالات آموزشی و تمرین و مرور درسی بپردازیم؟

به عنوان کمک کار در زمان تدریس پایه های پایین تر فعالیتهای
تکمیلی در غالب فعالیتهای خارج از کلاس
یاددهی خودآموزی

تغییر ساعات کار روزانه کلاس چندپایه (کمبود وقت - برنامه هفتگی -
زمان)

تدریس بعضی از موضوع های درسی یک کلاس را به عهده ی دانش
آموزان قرار دهیم

آرایش دانش آموزان چند پایه، در کلاس درس چگونه باشد؟

کلاس چند پایه آرایش متفاوت را طلب می کند.

اگر از شیوه تلفیق در محتوای پایه ها استفاده کنیم، آرایش کلاس معمولاً به شکل U و یا مقابل هم و یا هر گروه مستقل از دیگران است.

در کلاس شیوه محوری

- ۱- همه ی دانش آموزان به یک سمت می نشینند. و هر پایه که نوبت تدریسش است جلوی کلاس قرار می گیرد. و در یک جلسه حداکثر جای سه پایه تغییر می کند.
- ۲- هر پایه از دانش آموزان در مکان معینی از کلاس با فاصله و به طور مستقل قرار می گیرند. ممکن است از تابلوی جدا گانه ای هم استفاده کنند.

گاهی تلفیق توسط بعضی ها به عنوان یک **هدف** دیده میشود.

عدم پذیرش اولیا و دیگران .

1. باید، در شناخت موضوع های کتاب درسی در یک یا همه ی پایه ها تسلط کافی داشته باشید.

در آغاز کار تلفیق را محدود به دو درس در یک و همچنین دو پایه کنید.
به طور نمونه: زبان آموزی و هنر- علوم تجربی و زبان آموزی- علوم
تجربی و هنر - ریاضی و تربیت بدنی و ...

ترکیب پایه ها و نکات مورد توجه

ترکیب دو پایه

ترکیب سه پایه

ترکیب چهار پایه

ترکیب پنج پایه

ترکیب شش پایه

تقریبا 55 مورد ترکیب

نکات مورد توجه معلم در انتخاب روش تدریس در کلاس چندپایه

۱- مناسب بودن روش تدریس با محتوای کتاب
(روش، برای رسیدن با اهداف درس است)

۲- توانایی و تسلط معلم در اجرای عملی مراحل روش تدریس

۳- شرایط و موقعیت کلاس (دانش آموزان، امکانات، توانایی
فراگیران و ...)

طرح درس در کلاس چند پایه

طرح درس چه کمکی به معلم می کند؟

پاسخ :

طرح درس شرايطی را ايجاد می کند که معلم
بتواند هر کاری را به درستی انجام دهد

معلم در جریان تدریس با برنامه پیش
برود.

A scenic view of a river flowing through a forest with autumn foliage. The river is in the foreground, with white water rapids. The background is a dense forest of trees with green, yellow, and orange leaves. The sky is blue with some clouds.

نکته :

در تهیه طرح درس بهتر آن است که
معلم کل پایه ها را یکجا ببیند

کار برگ یا کارت کار برای تکالیف و ارزشیابی:

کارت کار شامل فعالیتها و تمریناتی هستند که فراگیران در
حین تدریس به آن پاسخ می دهند

در انتخاب تکلیف برای دانش آموز
چه مولفه هایی را در نظر می گیرید؟

● مزایا و محاسن کلاس های چند پایه :

۱) در یک کلاس چند پایه دانش آموزان بین ۶ تا ۱۵ ساله وجود دارند. این دانش آموزان دوره های مختلف رشد جسمی و فکری را با نیازهای متفاوت می گذرانند که تعامل بین آنها در یادگیری اثرات زیادی دارد .

۲) معلم می تواند از برخی وسایل آماده شده برای همه پایه ها استفاده نماید و به این طریق در وقت و هزینه صرفه جویی شده و هم بر کار آیی تدریس افزوده می گردد .

۳) در این کلاس ها می توان دانش آموزانی را که در بعضی از دروس عقب ماندگی دارند در پایه پایین تر قرار داد تا جبران کمبود بنمایند و به دانش آموزانی هم که پیشرفته هستند اجازه استفاده از درس سطح بالاتر را داد .

مزایا و محاسن کلاس های چند پایه

۴) دانش آموزان پایه های بالاتر در جریان تکرار دروس سال های قبل خود قرار گرفته این دروس برای ایشان تکرار می شود و یادگیری آن ها عمیق تر می گردد و بالعکس ، دانش آموزان پایه های پائین تر تا حدودی با درس های سال های بالاتر آشنا می شوند و این خود پیش زمینه ای برای یادگیری وسیع تر آن ها خواهد شد .

۵) به دانش آموزان فرصت می دهند ، بر اساس مهارت ها ، استعداد ، علاقه ، نوع شخصیت و میزان سن خود با یکدیگر همکاری کنند و باعث گسترده شدن حوزه تجربه ها و روابط اجتماعی دانش آموزی شود .

● مزایا و محاسن کلاس های چند پایه :

۶ (با افزایش دامنه ی سنی دانش آموزان، سطح پیشرفت آنان را افزایش می دهد و سبب می شود دانش آموزان ، دوستی های خود را بر اساس عوامل دیگری به جز سن نیز پایه ریزی کنند .

۷ (برای دانش آموزان بزرگتر فرصت فراهم می کند تا با درس دادن به دانش آموزان کوچکتر نقش معلم را بازی کنند و بهره گیری از یک معلم در چند سال تحصیلی متوالی سبب عمیق تر شدن پیوند بین معلم و دانش آموزان می شود .

۸ (دانش آموزان پذیرش و تحمل دیگران را یاد می گیرند و زمانی که دانش آموزان بر اساس سطح توانایی خود آموزش ببینند، شرایط طبیعی تری برای آموزش فراهم می شود.

● مشکلات و مسائل کلاس های درس چند پایه :

یکی از مسائل اساسی در کلاس های چند پایه ، نیروی انسان است . در این کلاس ها معمولاً معلم علاوه بر تدریس محتوای آموزشی ، امور اداری مربوط به مدیر ، معاون ، متصدی امور دفتری و وظایف مربی بهداشت ، معلم ورزش و ... را نیز عهده دار است و از سوی دیگر او باید به عنوان یک پژوهشگر در آموزش کیفی و یک مشاور اجتماعی نیز ایفای نقش کند . این در حالی است که هیچ انگیزه اجتماعی ، اقتصادی ویژه ای برای آن ها فراهم نشده است و افراد علاقمند و شایسته حرفه معلمی تمایلی به خدمت در این کلاس ها ندارند .

از سوی دیگر حتی معلمان فارغ التحصیلی مراکز تربیت معلم هم برای تدریس در این کلاس ها ، آمادگی ، اطلاعات و تجربه مناسب ندارند و از هیچ آموزش پیش از خدمتی که زمینه ساز تجربه عملی و تفکر درباره ی تدریس چند پایه باشد ، برخوردار نیستند. در مجموع برای معلمان چند پایه آموزش جداگانه وجود ندارد و آن ها ناچارند از طریق تجربه و آزمایش ، روش هایی را مورد استفاده قرار دهند و هیچ تدبیری جهت ارتقای توانایی ها و صلاحیت ایشان جهت به کارگیری روش های مؤثر تبادل تجارب و اطلاعات و ... اندیشیده نشده است.

● مشکلات و مسائل کلاس های درس چند پایه

این دیدگاه که معلمان آموزش دیده برای تدریس تک پایه به طور اتوماتیک می توانند در کلاس های چند پایه تدریس کنند، غیر قابل قبول است و مخصوصاً که از کم تجربه ترین افراد در دسترس (سرباز معلم، آموزشیاران نهضت سواد آموزی، بومیان با سواد و) برای اداره این کلاس ها استفاده می شود. در مجموع مشکلات خاصی همچون کمبود وقت، نقصان تجربه و کمبود اطلاعات معلمان مدارس چند پایه در امر تدریس و کلاس داری حرفه ای، نا مناسب بودن فضای آموزشی و کمبود کلاس درس، عدم هماهنگی بین مدرسه و خانواده و کمبود تجهیزات آموزشی منجر به نارضایتی معلمان می گردد مخصوصاً در مواردی که معلم به عنوان مدیر، دفتر دار، خدمتگزار، معاون، نامه رسان هم ایفای نقش می کند. و در کلاس نیز باید بیش از یک معلم تک پایه مهارت، توانایی و اطلاعات داشته باشد.

● مدیریت در کلاس های درس چند پایه :

مدیریت کلاس درس در آموزش و پرورش کلاس های درس چند پایه حائز اهمیت زیادی است مدیریت کلاس درس به پیش بینی ها و روند ضروری برای ایجاد و حفظ محیطی که در آن یاد دهی و یادگیری به وضوح می پیوندد تعریف شده.

هدف اولیه مدیریت کلاس اثر بخش، کاستن از بدرفتای یا حتی ایجاد یک محیط منظم نیست. ارائه تمرین ها و فعالیتهایی که دانش آموزان را به انفعال بکشاند و سبب به هم ریختن نظم هم نگردد، به معنای افزایش فرصت یادگیری نیست. درست، بر عکس چنین شرایطی از فرصت های یادگیری می کاهد. این موضوع، در کلاسهای درس چند پایه در خور توجه است، زیرا بسیاری از دانش آموزان مجبورند ساعاتی از روز را ساکت و بی هدف در گوشه ای از کلاس سپری کنند تا معلم بتواند به گروه دیگری از دانش آموزان تدریس نماید و یا از آنها خواسته می شود به روخوانی مطالب کتاب یا فعالیت دیگری بپردازند اما بر کلاس و فعالیت های دانش آموزان نظارت و مدیریت هدفمند اعمال نمی شود کلاس آرام و منظم است اما بر یادگیری و میزان یادگیری افزوده نمی شود. این موضوع در کلاس چند پایه در خور توجه است. زیرا بنایی ترین هدف از مدیریت کلاسی اثر بخش، یادگیری یا افزایش یادگیری دانش آموزان است.

● سازماندهی کلاس :

سازماندهی کلاس یکی از مهمترین عوامل برای کمک کردن به فراهم نمودن فرصت تدریس موثر است اگر کلاس درس به خوبی سازماندهی شود هر اندازه طرح درس به خوبی فراهم شده باشد راهی به سوی موفقیت نخواهد داشت.

معلم کلاس چند پایه ، هم باید درس را سازمان بدهد و هم باید فضای فیزیکی کلاس را به خوبی سازمان بدهد. چگونگی آرایش میز و نیمکت در کلاس و نحوه بهره گیری از دیوارها و سقف و کف کلاس تأثیر زیادی برای عملکرد کلاسی معلم و دانش آموزان دارد. معلم کلاس درس چند پایه متوجه توانایی طبیعی دانش آموزان برای شناخت و کنجکاوی باشد و برپایه این ویژگی دانش آموزان فعالیت های یادگیری مناسبی را طراحی و به آنان ارائه دهد.

شایسته است معلمان وظیفه ذاتی خود در کلاس دس را هم مورد توجه قرار دهند . یکی از وظایف معلم در کلاس درس پدید آوری محیط یادگیری بر انگیزنده است.

• رهنمودهایی جهت مدیریت مؤثر در کلاس های چند پایه :

- ۱ (معلم کلاس درس چند پایه باید روشها ، فنون و راهبردهای متعدد مؤثری برای تدریس آماده بوده و به طور اثر گذاری آنها را برای جلب رضایت مندی دانش آموزان به کار گیرد .**
- ۲ (در کلاس های درس چند پایه، دانش آموزانی با سنین مختلف و توانایی متفاوت حضور دارند معلم نباید و نمی تواند فقط با تکیه بر یک روش به ارائه محتوا بپردازد .**
- ۳ (معلم باید طرح درس روزانه اش را به دقت آماده کند تا دانش آموزان پایه های مختلف را به انجام انواعی از فعالیت های یادگیری سودمند وادار سازد .**
- ۴ (به کارگیری راهبردهای تدریس باید همراه با انعطاف پذیری باشد . در برخی مواقع نیاز است برای اثر گذاری بیشتر ، راهبردهای تدریس با توجه به نوع محتوا و نیازمندی دانش آموزان مورد بازنگری قرار گیرد .**
- ۵ (گروه بندی بر پایه توانمندی را به عنوان یک راه کار در نظر گرفته شود برای تدریس دو سویه و انجام تدریس جبرانی فراهم می کند . گروه بندی بر پایه های تحصیلی غیر یکسان در کلاس های چند پایه فرصت مناسبی برای فعالیت های مشارکتی و پویا فراهم می کند .**

• رهنمودهایی جهت مدیریت مؤثر در کلاس های چند پایه :

- ۶) گاهی فعالیت یکسان را برای همه دانش آموزان کلاس ارائه شود .شمار زیادی از فعالیت ها را می توان طراحی کرد که دانش آموزان پایه های اول تا پنجم در انجام دادن آن ها شرکت کنند .**
- ۷) معلم شرایطی ایجاد کند تا دانش آموزان از همدیگر یا بگیرند . نظر به اینکه در بسیاری از موارد یاد گیرندگان بزرگسال الگوی یادگیری بسیار خوبی برای یادگیرندگان تازه کارند .**
- ۸) مشارکت در گروه های یادگیری به مثابه یک عضو فعال گروه برای مثال معلم می تواند خود را به عنوان عضوی در گروه یادگیری دانش آموزان پایه سوم، چهارم و پنجم دبستان نماید .**
- ۹) معلم کلاس درس چند پایه متوجه توانایی طبیعی دانش آموزان برای شناخت و کنجکاوی باشد و بر پایه این ویژگی دانش آموزان فعالیت های یادگیری مناسبی را طراحی و به آنان ارائه دهد.**

«چینش کلاس های چند پایه»

با توجه به علایق معلم و سلیقه ی او ، روش تدریس ، سطح و میزان توانایی فراگیران و شرایط و امکانات موجود می تواند متفاوت بوده و شکل بخصوصی به خود گیرد ولی دو شیوه ی معمول آن به شرح زیر است .

روش U شکل: ترتیبهای این روش در این است که معلم احاطه ی کامل به کلاس بخصوص به نقاط کور آن داشته و همه به راحتی با یکدیگر و با معلم تماس چشمی دارند .هم چنین معلم می تواند با نشان دادن فراگیران دارای مشکل بخصوص مشکلات شنیداری در ردیف ها و قسمت های جلویی و نزدیک تخته آنها را نیز بر جریان یاد دهی- یادگیری وارد کرده و از مشکلاتشان بکاهد .

با کمی دقت بر روی چینش بالامتوجه می شویم که این چینش نیز دارای مزایای بسیاری نسبت به چینش های معمولی بوده و به چینش مثلی معروف است ، به شرطی که تعداد ردیفها زیاد نشده بلکه در صورت ازدیاد فراگیران ، این ردیف ها با فاصله ی کمی از یکدیگر تکرار شده و زیاد به طرف قسمت پشتی کلاس کشیده شوند .

خدایا مرا به علم توانگر ساز و به حلم زینت بخش و به تقوا عزیز کن و به عافیت زیبایی ده.

خدایا! از زوال نعمت و تغییر عافیت و غضب ناگهانی و همه چیزهایی که مایه ناخشنودی توست به تو پناه میبرم.

خدایا! تو را به غیب دانی و قدرتی که بر آفرینش داری سوگند می دهم تا موقعی که زندگی را برای من بهتر

می دانی مرا زنده نگهدار و موقعی که مرگ را برای من بهتر می دانی مرا بمیران.

خدایا! از تو می خواهم که ترس خود را در آشکار و نهان نصیب من کنی و در حال خشنودی و خشم

کلمه اخلاص را به زبان من جاری نمایی و در حال فقر و توانگری میانه روی را شعار من سازی .

خدایا! چنان که خلقت مرا نیک کردی سیرتم را نیز نیک کن .

خداوندا! یک لحظه مرا به خودم واگذار مکن

و چیزهای خوبی که به من بخشیده ای، از من باز مگیر.

با آرزوی موفقیت برای کلیه ی

همکاران گرامی به ویژه

آموزگاران مدارس چند پایه

«موفق باشید»

دکتر جمشید امیدی

نیمسال دوم ۹۹-۱۳۹۸